

ANDRZEJ PIOTR WIATRAK
*Uniwersytet Warszawski
i Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN*

WIZJA I MISJA DORADZTWA ROLNICZEGO JAKO WYZNACZNIKI STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ JEDNOSTEK DORADCZYCH

1. Wstęp

Procesy dostosowawcze rolnictwa i wsi wymagają aktywnego uczestniczenia wszystkich podmiotów związanych z produkcją rolniczą (w tym państwa i samorządów) oraz instytucji pracujących na rzecz rolnictwa. Jedną z tych instytucji jest doradztwo rolnicze, od którego rolnicy oczekują (i będą oczekiwać) aktywnego udziału w zakresie dostosowania do istniejących warunkach działania, a zwłaszcza do zmian zachodzących w rolnictwie i jego otoczeniu, w tym wynikających z akcesji Polski do Unii Europejskiej i odnoszących się do doradztwa rolniczego. Na przykład w artykułach 13-15 Rozporządzenia Rady (WE) 1782/2003 z dnia 29 września 2003 r. określony został obowiązek ustanowienia w krajach członkowskich UE do 1 stycznia 2007 roku systemu doradztwa dla rolników, a w Rozporządzeniu Rady (WE) 1783/2003 określona została stawka dofinansowania określonych usług doradczych z funduszy UE. Podkreślić należy, że korzystanie z tych usług jest dobrowolne, przy czym uzależniono system płatności bezpośrednich od spełnienia określonych wymagań w zakresie ochrony środowiska, zdrowotności roślin, dobrostanu zwierząt itp. [Skórnicki 2005].

W jaki sposób doradztwo spełni te wymagania, będzie zależało to od jego organizacji, rodzaju zadań i usług doradczych oraz sposobu finansowania. Zagadnienia te – ukazane przede wszystkim przez ich odniesienie do doświadczeń unijnych – składają się na treść niniejszego opracowania, opartego na literaturze przedmiotu i własnych przemyśleniach autora

2. Wizja i misja doradztwa instytucji doradczych – istota i uwarunkowania

Przystępując do określenia sposobu funkcjonowania doradztwa rolniczego należy w pierwszej kolejności określić wizję i misję działania instytucji doradztwa rolniczego. *Wizja rozwoju i działania* tej organizacji jest spojrzeniem w przyszłość, określającym – w oparciu o analizy – co jest możliwe (jaka będzie jej działalność za 10-20 lat); określa z jednej strony jej długofalową przyszłość i pozycję, a z drugiej zaś wyraża dążenia interesariuszy, sformułowane w postaci obrazu przyszłości jej funkcjonowania. Z wizji wynika *misja*, która jest najbardziej syntetyczną prezentacją kierunku działań. Odzwierciedla ona przyczyny istnienia danej organizacji, tj. rolę spełnianą na rzecz otoczenia, wyróżniającą ją od wszystkich innych instytucji i będącą podstawą opracowania celów długoterminowych i planów działania. Misja jest to jedno- lub kilkozdaniowy opis wizji rozwojowej i głównej dziedziny działalności w przyszłości. Misja określa ideę oraz ogólny kierunek rozwoju instytucji doradczej i dziedziny, którymi powinna się zajmować (tj. filozofię działania – credo). Ustalenie misji zwykle zaczyna się od sformułowania roboczej wersji, która potem jest dopracowana na podstawie rozpoznania obszaru organizacji doradczej i postawienia diagnozy potrzeb rolników i mieszkańców wsi, określającej kierunki dalszych działań, wykorzystania posiadanych zasobów i szans rozwoju oraz kompensowania istniejących zagrożeń i słabości. Misja powinna być krótko sformułowana i łatwa do zapamiętania [Wiatrak 2005].

Misja organizacji doradztwa rolniczego nie powstaje w próżni, gdyż zależy ona od:

- realizowanej polityki rolnej oraz miejsca i roli w niej doradztwa rolniczego,
- interesariuszy doradztwa rolniczego i stopnia jego uspołecznienia,
- zakresu korzystania z usług doradczych i istniejących potrzeb doradczych,
- zasobów będących w jej dyspozycji oraz doświadczeń jej działania, sukcesów i porażek,
- sposobu zarządzania.

Przedstawione uwarunkowania powinny być uwzględnione przy sformułowaniu misji i wyznaczaniu głównego kierunku działań, a następnie zadań instytucji doradczej. Obecnie te instytucje nie mają ściśle wyznaczonych: wizji, misji i celów działania. Wynika to ze zmienności polityki wobec doradztwa rolniczego, jego usytuowania, zadań, wsparcia itp. [Kierunki 2001; Wiatrak 2003b]. W związku z tym te organizacje mają trudności w działaniu i często postępują zgodnie z modelem: *Kryzys i co dalej?* lub *Pływanie z prądem*. Sytuacja taka nie sprzyja osiągnięciu sukcesu i dążeniu do *bycia najlepszym* (rysunek 1). Wymaga zmiany i określenia wizji doradztwa rolniczego i instytucji doradczej, a jednocześnie warunków działania, które nie będą stwarzały zagrożeń w funkcjonowaniu. Jest to konieczne,

jeśli chce się wdrażać zmiany na wsi polskiej, zmiany strukturalne – ujęte w długofalowym planie strategicznym. Podstawą takich działań może być sformułowanie *wizji instytucji doradczej* następująco: *Działania doradcze podstawą zmian oblicza polskiej wsi.*

		Wizja przyszłości	
		nie ma	jest
Zagrożenie istnienia	są	Kryzys i co dalej? <i>Jak dopłynąć do brzegu?</i>	Zwrot przez rufę <i>Jak wykorzystać szansę jaką jest kryzys?</i>
	nie ma	Pływanie z prądem <i>Co robić dalej?</i>	Być najlepszym <i>Jak zawojować świat?</i>

Z kolei *misję instytucji* doradztwa rolniczego można określić następująco: *wspomaganie rolników w ocenie istniejącej sytuacji i pomaganie w wyciąganiu wniosków dotyczących dalszych działań i dostosowań oraz udzielanie pomocy w podejmowaniu decyzji.* Doradca pokazuje rolnikowi różne warianty rozwiązań, ich zalety i wady, ale ostateczną decyzję podejmuje rolnik. Można więc powiedzieć, że *podstawowym celem doradztwa jest pomaganie ludziom, aby pomagali sobie sami.* Z kolei *podstawowym zadaniem doradztwa rolniczego* jest pomoc producentom rolnym poprzez: dostarczenie informacji o dostosowaniach do istniejącej sytuacji produkcyjnej i wymaganiach produkcyjno-produktowych, warunkach i możliwościach podejmowania kierunków produkcji zapewniających poprawę efektywności gospodarowania lub co najmniej jej nie zmniejszanie, możliwościach sprzedaży wytworzonej produkcji rolniczej, możliwości wykorzystania dodatkowych źródeł dochodu związanych z produkcją rolniczą, usprawnieniach w wprowadzeniu gospodarstwa domowego itp. Ważne w tym miejscu jest określenie jakiego rodzaju będzie ta pomoc, kto będzie ją finansował i przez jaki okres. Ponadto należy określić: jakiego rodzaju instytucje będą świadczyły pomoc doradczą, czy będzie specjalizacja tych instytucji, czy będzie konkurencyjność tych organizacji, czy też współpraca i wzajemne uzupełnianie [Wiatrak 2003a]. Wymienione zagadnienia i inne tego rodzaju – jako *wyznaczniki sposobu funkcjonowania doradztwa rolniczego* – należy sformułować przed reformowaniem i przygotowania jego zmian w formie ujęcia systemowego.

3. Podział obszarów doradztwa rolniczego dla różnych organizacji

Współczesną tendencją doradztwa rolniczego w krajach rozwiniętych jest zmniejszanie się roli doradztwa państwowego, na rzecz doradztwo finansowanego przez rolników lub doradztwa komercyjnego (np. Anglii, Holandii, Danii). Z ko-

lei w krajach w Austrii, Francji i częściowo w Niemczech doradztwo rolnicze jest podporządkowane izbom rolniczym. Forma doradztwa w zasadniczym stopniu zależy od sposobu jego finansowania, z budżetu państwa lub ze środków rolników [Kierunki 2000; Kierunki 2001]. Biorąc jednak pod uwagę niskie dochody rolników i państwa w okresie transformacji gospodarki wydaje się, że *obecnie w Polsce doradztwo rolnicze powinno mieć charakter publiczny*, tzn. państwowy, dostępny dla wszystkich rolników i przez nich zarządzany. Uwzględnić jednak trzeba, że środków z budżetu nie ma zbyt dużo, co wymaga określenia sposobów ich wydatkowania i racjonalnego gospodarowania. Wszystko to wskazuje, że jednocześnie powinny być określone warunki i czas zmian w funkcjonowaniu doradztwa. W tym celu istnieje potrzeba rozwoju i świadczenia usług doradczych przez system różnych instytucji (publicznych, samorządowych, prywatnych), wzajemnie się uzupełniających i zróżnicowanych pod względem finansowania, których znaczenie – jak w innych krajach – powinno stopniowo wzrastać. Poza tym istnienie takiego systemu łatwiej pozwoli zrealizować zalecenia Rady WE w sprawie doradztwa rolniczego.

Różne źródła finansowania i różne cele działania poszczególnych instytucji znajdują odbicie w ich podejściu do doradztwa. Jeśli tak, to należy się zastanowić, czym powinno zajmować się głównie doradztwo prowadzone przez organizacje rolników (związki zawodowe, izby rolnicze), a czym doradztwo państwowe, czym też wreszcie doradztwo ze strony instytucji współpracujących z rolnictwem (np. służb surowcowych przemysłu spożywczego). W wielu krajach *organizacje rolników o charakterze społecznym* (samorządowym) zajmują się głównie doradztwem socjalnym i prawnym, a następnie dopiero doradztwem specjalistycznym, o charakterze technologicznym. Podobnie *wyspecjalizowane organizacje rolników* (np. związki producentów) zajmują się doradztwem specjalistycznym, o charakterze technologicznym. *Przemysł spożywczy*, potrzebując produktów o określonych standardach i wymaganiach, również zajmuje się doradztwem specjalistycznym. Ponadto *przedsiębiorstwa handlowe i usługowe*, sprzedające środki produkcji i usługi dla rolnictwa zajmują się doradztwem, promując swoje produkty, pokazując ich zastosowanie itp. W Polsce są początki takich działań i należy je kontynuować w przyszłości w celu podziału zakresu działań między różne podmioty. *Co więc pozostaje doradztwu publicznemu? Jest to przede wszystkim doradztwo ekonomiczne, socjalno-ekonomiczne i rolniczo-środowiskowe.* Jednocześnie ważnym obszarem działania doradztwa publicznego są zagadnienia związane z realizacją polityki gospodarczej i upowszechniania postępu rolniczego oraz nowych form gospodarowania. Biorąc pod uwagę istniejącą sytuację społeczno-gospodarczą na wsi i w rolnictwie, w szczególności niską skalę produkcji rolniczej i jej niedostateczną jakość, niski stopień opłacalności rolnictwa, niedostateczne dochody ludności rolniczej, wysoki poziom zatrudnienia rolniczego

itp., należy zapewnić pomoc ludności rolniczej w postaci doradztwa, gdyż brakuje jej środków na sfinansowanie. To wynika również z tego, że inne organizacje nie wykształciły w pełni pola swojej działalności w zakresie działalności doradczej. W związku z tym zakres działalności publicznych jednostek doradczych powinien być szerszy do czasu, gdy nie będzie oferty doradczej z innych instytucji, która zaspokoi potrzeby rolników w tym zakresie [Wiatrak 2003a].

Z kolei biorąc pod uwagę zadania wynikające z transformacji gospodarczej oraz integracji z Polską z Unią Europejską należy zastanowić się, jaka instytucja będzie odpowiedzialna za te zadania: czy będzie to instytucja doradcza, czy też inna realizująca działania ściśle administracyjne. W moim przekonaniu powinno być dwie instytucje, o zróżnicowanym polu działania, ale ściśle z sobą współpracujące. *Dla świadczenia usług doradczych być może nie ma to dużego znaczenia, natomiast odgrywa to dużą rolę w uwiarygodnieniu doradztwa, a głównie doradców bezpośrednio współpracujących z rolnikami.* O efektywności pracy doradczej decyduje bowiem w dużym stopniu wzajemne zaufanie i pomoc, a nie oddziaływanie administracyjne. Dwie instytucje doradcze w odniesieniu do rolnictwa i obszarów wiejskich powinny tworzyć różne struktury, realizujące odmienne zadania i różniące się obszarem działania [Wiatrak 2003a]:

Struktura I – administracyjno-doradcza (bardziej administracyjna), mająca charakter jednostki krajowej, bezpośrednio podporządkowana resortowi rolnictwa i rozwoju wsi.

Struktura II – doradcza (czysto doradcza), bezpośrednio podporządkowanej wojewodzie lub Sejmikowi Wojewódzkiemu – o dwóch szczeblach organizacyjnych: wojewódzkim i powiatowym.

Zadania będące w zakresie **struktury administracyjno-doradczej** dotyczyć powinny głównie następujących problemów:

- przygotowania wsi i rolnictwa do zachodzących zmian (transformacji społeczno-gospodarczej i integracji ze strukturami UE),
- realizacji polityki gospodarczej (również o charakterze interwencyjnym) oraz wymagań związanych z dostosowaniem rolnictwa do wymogów z Unią Europejską.

Przedstawione zadania mają tylko częściowo charakter doradczy lub doradczo-informacyjny, przy czym w miarę integracji Polski z Unią Europejską i wypełniania wymagań coraz więcej zadań będzie miało charakter administracyjny (np. dotyczący ustalania kwot mlecznych, dostosowania wymagań sanitarnych produkcji rolniczej i jakości produktów). Spełnianie poszczególnych wymagań przez rolników, sprawdzanie ich wykonania itp. nie może być wykonywane poprzez doradców, których zadaniem jest pomoc, a nie egzekwowanie wymagań. W związku z tym istnieje potrzeba rozdzielenia doradztwa sensu stricto od realizowania polityki gospodarczej i jej wymogów, choćby były one najbardziej pomocne rol-

nikom i sprzyjały realizacji ich celów (zwłaszcza w dłuższym okresie); oczywiście zakładam, że tak będzie.

Przy ustalaniu takiego rozdziału zadań należy również uwzględnić doświadczenia europejskie, które wskazują, że utrzymywanie wspólnej instytucji doradczej dla doradztwa sensu stricto i doradztwa typu administracyjnego nie jest korzystne. Na przykład wyniki badań w Irlandii wskazują, że zdecydowana większość pracy doradców skupia się obecnie na „papierkowej” pracy – związanej m.in. ze Wspólną Polityką Rolną, a nie na poradach dotyczących produkcji rolniczej i prowadzenia gospodarstwa [Kierunki 2000]. Biorąc pod uwagę te zależności w warunkach polskich można uniknąć tych niedogodności, tworząc oddzielne struktury i rezerwując obszar pracy doradczej dla właściwych jej wymiarów, w tym wynikających z przynależności do UE i dokonujących się przemian. Polska wchodząc w struktury UE musi dostosować się do realizowanej polityki rolnej, a to oznacza konieczność przemian strukturalnych gospodarki żywnościowej i obszarów wiejskich.

Struktura administracyjno-doradcza powinna mieć dwu- lub trójszczeblowe umocowanie (w pierwszym – szczebel centralny i wojewódzki, a w drugim również powiatowy). Rozwiązania organizacyjne tego typu doradztwa mogą być co najmniej dwa:

- typowo administracyjne – osoby zajmujące się pracą tego typu są pracownikami urzędów państwowych (ministerstwa, województwa), tworząc odpowiednią komórkę organizacyjną lub też będąc częścią składową innej;
- administracyjno-doradczą, w której osoby zajmujące się tego typu pracą są zatrudnione w specjalnie powołanej jednostce krajowej, która ma swoje oddziały (delegatury) lub też ośrodki na szczeblu wojewódzkim oraz przedstawicieli w powiecie.

Z dwóch przedstawionych możliwości optowałbym za drugą, która wymaga tworzenia oddzielnej struktury, ale jest powołana w ściśle określonym celu i spełnia – obok zadań administracyjnych – zadania doradcze. Taka instytucja, jeśli dobrze pracowałaby, mogłaby szybciej uzyskać wiarygodność niż np. urząd wojewódzki zajmujący się różnymi sprawami. Przy przyjęciu drugiego rozwiązania na szczeblu centralnym działa instytucja podporządkowana resortowi rolnictwa. Taką rolę mogłoby pełnić obecne Centrum Doradztwa Rolniczego, ale należałoby zastanowić się nad jego strukturami regionalnymi (z punktu widzenia pokrycia całego obszaru Polski), albo też Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Najbardziej predysponowaną jednostką – ze względu na zakres dotychczasowej pracy – jest Centrum Doradztwa Rolniczego, które – przejmując nowe działania – nadal powinno zajmować się metodyką doradztwa rolniczego, doskonaleniem doradców, opracowywaniem analiz i prognoz w zakresie rozwoju doradztwa rolniczego, tworzeniem i prowadzeniem centralnego systemu informacji i baz da-

nych na potrzeby doradztwa itp. [Ustawa 2004]. Przyjmując takie rozwiązanie należałoby zastanowić się nad zmianą nazwy, np. *Krajowe Centrum Doradztwa ds. Rozwoju Wsi i Rolnictwa*. Ponadto należy uwzględnić, że przy innych rozwiązaniach (np. z ARiMR) utrzymanie krajowej instytucji doradczej jest wskazane ze względów metodycznych, szkoleniowych itp.

Struktura czysto doradcza – o dwóch szczeblach organizacyjnych: wojewódzkim i powiatowym. Na szczeblu wojewódzkim znajduje się *Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego* (WODR), którego rejon znajduje w każdym powiecie. Ta instytucja mogłaby być podporządkowana – jak pisałem – wojewodzie lub Sejmikowi Wojewódzkiemu, w zależności od przyjętego rozwiązania. Ze względu na finansowanie tej działalności przez budżet państwa, na określone cele doradztwa i rozliczanie tych środków, lepsze byłoby jej usytuowanie w Urzędzie Wojewódzkim. Z kolei, ze względu na wyznaczanie zadań doradczych i ich dostosowanie do konkretnych potrzeb rolników, zróżnicowanych przestrzennie oraz uwiarygodnienie działań lepiej byłoby, aby umieścić ją w Sejmiku Wojewódzkim.

W tej strukturze doradztwa realizowane zadania doradcze dla ludności rolniczej i wiejskiej powinny obejmować następujące sfery:

- przygotowania rolników i mieszkańców wsi do rozpoznawania występujących sytuacji problemowych oraz zarządzania, podejmowania samodzielnych decyzji i skutecznych działań w tym zakresie;
- upowszechnianie postępu rolniczego oraz nowych form gospodarowania w rolnictwie i w jego otoczeniu;
- urządzanie gospodarstw i wsi oraz gospodarowanie zgodnie z kodeksem dobrych praktyk rolniczych;
- dostosowania się rolników do istniejących warunków gospodarowania oraz wymagań władz administracyjnych i samorządowych, zagospodarowania funduszy w ramach programów pomocowych i strukturalnych itp., a więc m. in. do zadań i wymagań stawianych przez strukturę I (doradczo-administracyjną);
- szkolenia rolników w podanych zakresach.

WODR, spełniając przedstawione zadania doradcze, powinien dążyć do przygotowania rolników do zachodzących przemian oraz korzystania z pomocy innych instytucji pracujących na rzecz wsi i rolnictwa. Chodzi tutaj przede wszystkim – jak pisałem – o doradztwo rolnicze, którego celem jest racjonalność działań zgodnie z zasadą, że optymalne działania nie zawsze muszą łączyć się z maksymalnym wykorzystaniem posiadanych zasobów. Trzeba uwzględnić rachunek ekonomiczny dotyczący ponoszenia nakładów, wykorzystania posiadanych zasobów, uczestnictwa w różnych projektach, możliwości skorzystania ze środków pomocowych itp. w istniejących i przewidywanych warunkach działania. W tym

celu należy przygotować rolników (szkolenia, doradztwo, pomoc w konstruowaniu biznesplanów itp.), aby wybrać działania najbardziej korzystne dla rolnika. Podkreślić należy, że w rozporządzeniach unijnych taki rodzaj doradztwa jest przeznaczony przede wszystkim do gospodarstw towarowych, dlatego też należy stworzyć warunki do przekształceń dla pozostałej grupy gospodarstw.

Podstawą działania WODR jest doradztwo rolnicze, ale należy uwzględnić również potrzeby doradcze mieszkańców wsi w zakresie rozwoju wielofunkcyjnego i kreowania przedsiębiorczości rolniczej. W związku z tym powstaje pytanie: czy doradcy WODR powinni zajmować się także doradztwem związanym z rozwojem obszarów wiejskich? Są różne opinie na ten temat. Uważam, że działalność ta może być pomocnicza w jednostkach doradztwa rolniczego i jedynie mieć większe znaczenie w działalności pozarolniczej związanej z rolnictwem (np. w agroturystyce). Jednak przejściowo, gdy nie ma innej pomocy doradczej i gdy większość gospodarstw rolniczych nie jest powiązana z rynkiem, istnieje potrzeba zajęcia się tego typem doradztwem. Docelowo jednak tworzeniem systemu doradztwa w zakresie przedsiębiorczości i zagospodarowania obszarów wiejskich powinny zająć się inne instytucje, poczynając od struktury administracyjno-doradczej, koordynującej działania w tym zakresie. Konieczne jest powstawanie biur i agencji rozwoju lokalnego, funduszy regionalnych itp., a w ślad za tym – organizacji lokalnych, tworzących ośrodki rozwoju gospodarczego i wspierających kreowanie przedsiębiorczości. Sprzyjanie rozwojowi nowych instytucji świadczących doradztwo w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na wsi powinno być jednym z kierunków przyszłych działań, które będą zmierzały do zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich i wykorzystania posiadanych zasobów.

Niezależnie jednak od przyjętych rozwiązań, w każdym modelu funkcjonowania doradztwa powinno być miejsce na Społeczne Rady Doradztwa Rolniczego (usytuowane w Urzędzie Wojewody lub Sejmiku Marszałkowskim w zależności od przyjętego wariantu rozwiązania), które zapewniałyby wpływ rolników na wyznaczenie działań i ich realizowanie. Uspołecznienie pracy doradczej jest również konieczne ze względu na kontrolowanie kierunków działania, aby były zgodne z potrzebami rolników i sprzyjały im w dostosowaniu gospodarstw do istniejących warunków działania.

Osobną sprawę stanowi doradztwo świadczone przez instytuty naukowo-badawcze i uczelnie (głównie rolnicze). W Polsce, w dotychczasowych rozwiązaniach, uczelnie w małym stopniu zajmowały się doradztwem, natomiast uczestniczyły w doskonaleniu zawodowym służb doradczych. Ten charakter współpracy (przede wszystkim szkoleniowy) powinien być utrzymany w przyszłości. Szkoły wyższe (uniwersytety) są bowiem najlepiej przygotowane do prowadzenia stałego doskonalenia zawodowego doradców. Z kolei instytuty naukowe-badawcze powinny zajmować się – oprócz doskonalenia zawodowego – prowadzeniem prac wdrożeniowych i do-

radztwem. Dotyczy to przede wszystkim instytutów resortu rolnictwa, których zadaniem jest oddziaływanie na gospodarowanie w agrobiznesie i zapewnienie efektywności działań w tym zakresie. W związku z tym placówki naukowo-badawcze powinny również zajmować się doradztwem o charakterze technologicznym i ekonomicznym, przy czym rodzaj doradztwa powinien wynikać z charakteru badań instytutów. Powiązanie wyników badań naukowych z praktyką rolniczą odbywa się za pośrednictwem szkół rolniczych i doradztwa rolniczego, które to informują o nowych rozwiązaniach, zachodzących zmianach w technologiach wytwarzania, wymaganiach odnośnie produktów gotowych itp. Przygotowują więc *przedpole* do ich zastosowania poprzez nauczanie, demonstracje, pokazy itp.

4. Uwagi końcowe

W Polsce należy wypracować system dostosowany do naszych potrzeb, uwzględniający proces restrukturyzacji rolnictwa i gospodarki narodowej oraz integrację z krajami UE. System doradztwa rolniczego i spełnianych przez niego zadań powinien wynikać z realizowanej polityki społeczno-ekonomicznej względem wsi i rolnictwa [Rozporządzenie 2004; Ustawa 2004]. W związku z tym w pierwszej kolejności należy określić politykę przemian strukturalnych rolnictwa i wsi (cele strategiczne działania, a na tej podstawie cele bieżące), z której powinny wynikać zadania do doradztwa rolniczego i jego usytuowania. Jest to konieczne, a zwłaszcza w warunkach ograniczonych funduszy na modernizację rolnictwa, aby krok po kroku móc realizować przyjęte cele, które zarazem warunkują działania następne. Doradztwo rolnicze powinno wzmacniać te procesy, pomagając ludności rolniczej dostosować się do istniejących warunków życia i pracy oraz rozwiązywać ich problemy.

W systemie doradztwa rolniczego jest miejsce dla różnych instytucji (organizacji), które chcą zajmować się doradztwem (lub też mają doradztwo w zakresie swego działania). Instytucje te sięgając po środki budżetowe powinny realizować cele, na jakie zostały one przeznaczone. Uzyskując więc środki na działania z budżetu stają się realizatorami polityki rolnej, gdyż ten co płaci, wymaga określonego sposobu działania. Biorąc pod uwagę taką zależność nie uwzględniłem w proponowanych strukturach doradczych organizacji społecznych rolników, jakimi są na przykład Izby Rolnicze, które będąc organizacją samorządową powinni dbać o interesy rolników, w tym m. in. poprzez wpływ na politykę rolną i korzystne rozwiązania dla rolnictwa i rolników. Mogą również zajmować się doradztwem rolniczym, socjalnym, prawnym itp., finansowanym z własnych środków.

W obecnym okresie, gdy dochody rolników są niedostateczne jest miejsce dla szerszego działania państwowego doradztwa rolniczego, jednak w późniejszym okresie należy zastanowić się i stworzyć warunki dla różnego rodzaju instytu-

cji (np. dla służb plantacyjnych przemysłu spożywczego, czy też instytucji prywatnych doradztwa rolniczego lub też samorządowych). W związku z tym zakres działań jednostek publicznych doradztwa powinien stopniowo ograniczać zagadnienia doradztwa technologicznego na rzecz – jak pisałem – doradztwa ekonomicznego, doradztwa socjalno-ekonomicznego i doradztwa rolniczo-środowiskowego. Doradztwo ekonomiczne – dotyczące m. in. zarządzania gospodarstwem, prowadzenia analiz ekonomicznych, wyboru racjonalnych kierunków itp. – powinno być skupione w Wojewódzkim Ośrodku Doradztwa Rolniczego (w II strukturze), natomiast doradztwo socjalno-ekonomiczne (łącznie z doradztwem w zakresie wielofunkcyjnego rozwoju wsi) powinno być świadczone głównie przez Krajowe Centrum Doradztwa ds. Rozwoju Wsi i Rolnictwa i kolejno przez Ośrodek Rozwoju Wsi i Rolnictwa lub inne równorzędne instytucje (w zależności od przyjętego rozwiązania). Z kolei doradztwo rolno-środowiskowe powinno być realizowane w obydwu strukturach doradczych.

Podkreślić należy, że zobowiązanie krajów członkowskich UE do zapewnienia doradztwa dla rolników w zakresie zarządzania gruntami i gospodarstwem, wraz z przestrzeganiem standardów dotyczących ochrony środowiska, bezpieczeństwa żywności, zdrowia i dobrostanu zwierząt, powinno sprzyjać różnorodności doradztwa i jego komercjalizacji. W celu wywiązania się z tych zobowiązań działania doradcze mogą być przekazane innym jednostkom, w tym organizjom prywatnym. *Odbywać się to może np. poprzez przetargi w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego [Ustawa 2005] i uzyskania np. koncesji w określonym czasie, wraz z określeniem warunków jej przedłużania i odbierania.*

LITERATURA

1. Kierunki rozwoju doradztwa rolniczego w Polsce na tle tendencji światowych. Praca zbiorowa pod redakcją M. Drygasa, J. Kani i A. Wiatraka. Wyd. IRWiR PAN, Warszawa 2001.
2. Kierunki zmian w systemach doradztwa rolniczego na świecie. Praca pod red. J. Kani i M. Drygasa. Wyd. MSDR, Kraków 2000.
3. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie nazw i siedzib oraz ramowego statutu wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego.
4. Skórnicki H. (2005): Doradztwo rolnicze w świetle reformy Wspólnej Polityki Rolnej. „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego” nr 4, s. 7-13.
5. Ustawa o jednostkach doradztwa rolniczego z 22 października 2004 r., Dz. U. Nr 251, poz. 2507.
6. Ustawa o partnerstwie publiczno-prywatnym z 28 lipca 2005 r. Dz. U. Nr 169, poz. 1420.
7. Wiatrak A. P. (2003a): Charakterystyka, ocena i kierunki doskonalenia doradztwa rolniczego w Polsce. „Wieś i Rolnictwo” nr 4, s. 20-34.

8. Wiatrak A. P. (2003b): Doradztwo rolnicze w Polsce w latach 1989-2002. „Zeszyty Naukowe SGGW – seria Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 49, s. 73-82.
9. Wiatrak A. P. (2005): Misja instytucji doradztwa rolniczego w świetle uwarunkowań jej działalności. „Wieś Jutra” nr 5, s. 30-32.

ANDRZEJ PIOTR WIATRAK

WIZJA I MISJA DORADZTWA ROLNICZEGO JAKO WYZNACZNIKI STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ JEDNOSTEK DORADCZYCH

STRESZCZENIE

W artykule analizowano przyszły model doradztwa rolniczego, zwracając uwagę na uwarunkowania działania jednostek doradczych i ich możliwości realizacji potrzeb rolników. Podstawą rozważań było określenie, że doradztwo rolnicze powinno wzmocnić procesy transformacji, pomagając ludności rolniczej dostosować się do istniejących warunków życia i pracy oraz rozwiązywać ich problemy. W systemie doradztwa rolniczego jest miejsce dla różnych instytucji (organizacji), które chcą zajmować się doradztwem. Instytucje te sięgając po środki budżetowe powinny realizować cele, na jakie zostały one przeznaczone. Ważne też są ich własne cele, wyznaczone przez wizję i misję instytucji doradczych, a zwłaszcza w kontekście uwiarygodnienia pracy doradczej. Biorąc to pod uwagę analizowano dwie struktury doradcze: sensu stricto doradczą i administracyjno-doradczą.

ANDRZEJ PIOTR WIATRAK

VISION AND MISSION OF AGRICULTURAL ADVISORY AS DETERMINANTS OF THE ADVISORY UNITS ORGANIZATIONAL STRUCTURE

SUMMARY

In this article were analysed the future model of agricultural advisory, paying back attention on condition of activity the advisory units and their possibility of realisation the needs of farmers. The basis of considerations was qualification that agricultural advisory should strengthen the processes of transformation, helping the agricultural population to adjust to existing conditions of life and job, and also to solve their problems. In system of agricultural advisory is place for different institutions (organisation), which they want to deal with advisory. These institutions reaching after budget funds should realise the aims, they on what became designed. Important the own aims, marked by vision and mission of advisory institutions, and also especially in context authenticating advisory job It this under attention taking was analysed was two advisory structures: sense strict advisory and administrative - advisory.